

KARACA ile Lefkoşa Büyükelçiliği Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği Ofisi Koordinatör Cihan ve diğer kamu ve özel sektör temsilcileri ile görüşülmüştür.

Saha çalışmaları kapsamında enginar ve narenciye alanları, paketlenme tesisleri, Gime, Gazi Magosa, Güzelyurt karantina kontrol noktaları ve araştırma istasyonları ziyaret edilmiş, üretici ve ihracatçılar ile görüşülmüştür. Ayrıca yapılan çalışmaları ve alınması gereken karantina önlemleri hakkında kalkınma ofisi koordinatörlüğü ve sayın bakan ve bakanlık yetkilileri ile durum değerlendirmesi yapılmıştır.

02.01.2024 Salı günü faaliyetleri:

Öğleden sonra Kıbrıs, Lefkoşa havaalanına varılmıştır. Saat 15 civarında Gazi Magosa-Dörtyol mevkiinde bulunan limon ağaçlarında bahse konu zararlı ile ilgili survey çalışması yapılmıştır. Karantina etmeni olan Asya Turunçgil Psillidi *Diaphorina citri*'nin erginleri Dr. Miraç YAYLA tarafından tespit edilmiştir. Tespit edilen *D. citri* ergin canlı bireyleri emgi tüpleri vasıtasıyla toplanmıştır. Toplanın 10 adet tüpte her bir tüp içerisinde yaklaşık 50-60 arasında ergin Asya psillidi çekilmiştir. Böylece bir gün sonra kurulacak fumigasyon denemesi için ön hazırlıklar yapılmıştır. Türkoğlu Araştırma İstasyonu ziyaret edilerek bahçesinde bulunan limon ağaçlarında da bahse konu zararlı ergin bireyleri ve limon yapraklarında zararlıların larva dönemleri tespit edilmiştir. Bu tespit faaliyetlerine Kıbrıs araştırma istasyonu teknik elemanları da eşlik ederek konu hakkında kendilerine gerekli bilgiler verilmiştir.

03.01.2024 Çarşamba günü faaliyetleri:

Çarşamba günü saat 9:30'da Gazi Magosa Limanında bulunan Tarım ve Orman Bakanlığı Tarım ürünleri Teftiş Servisi ziyaret edilmiştir. Ziyaret esnasında Tarım Ürünleri Teftiş servisinde görevli İnspektörlerle görüşülmüştür. İnspektörlerin çalışma ortamları birlikte gezilmiştir. Muayenede kullanılan inspeksiyon masasının kirli ve atıl vaziyette olduğu, bulunduğu ortamın hijyenik olmadığı ve alt yapı eksikliği görülmüştür. Bitki Sağlığı Kontrollerinin bu ortamda yapılamayacağı, yeterli ışıklandırma ve hijyen kurallarının sağlanması gerektiği ilgililere aktarılmıştır. Bitki Sağlığı kontrolünden sonra Bitki sağlık sertifikalarının (BSS) ne şekilde basıldığı ve arşivlendiği hakkında bilgi alınmış olup, BSS'lerin arşivlenmesinin yapılmadığı görülmüştür. BSS yazımının manuel Word formatında yazıldığı, herhangi bir program kullanılmadığı, BSS ücretlendirme ve muayene ücretlendirmelerinin de manuel yapıldığı görülmüştür. Gazi Magosa'daki görevli İnspektör İlker AYDOĞDU ile beraber limanda yüklemenin yapılacağı gemi incelenmiştir. Gemi yükleme sorumlusundan yükleme esasları ile ilgili teknik bilgiler alınmıştır. Gemi yükleme sorumluları ve inspektörlerle tehlikeli madde taşımacılığı (IMO) hakkında görüşler ve alınan tedbirler ile ilgili görüşmeler yapılmıştır.

Öğleden sonra 14:00'te enginar yüklemesinin yapılacağı Türkmenköy bölgesine gidilmiştir. Burada kesilmiş ve plastik kasalar içerisine yerleştirilmiş, 5 ila 10 cm saplı ve yapraklı enginarların istiflenmiş bulunduğu görülmüştür. Karantina etmeni olan Asya Turunçgil Psillidinin erginlerine karşı fumigasyon yapılmak üzere bölgeye iki (2) adet frigofrik tır getirilmiştir. Tırların dorselerinin hacimleri ölçülerek (13,60 m x 2,40 m x 2,60 m olmak üzere 84,86 m³) hesaplanmıştır. Tırlarının dorselerinde fumigasyon uygulaması için sızdırmazlık testi (ışık testi) yapılarak, 1 nolu tır dorsesi içerisinde hava ve gaz sızdırmayacak olan kısımlar sızdırmazlık bandı ile kapatılmıştır. Her iki tıra aynı şekilde 5 palet, her palette 8 sıra yüksekliğinde olacak şekilde ve 8 kasa olmak üzere toplamda 64 kasa ve her kasada 16 enginar bitkisi olmak üzere 1 palette 1024 adet enginar, 5 palette toplam 5.120 adet enginar bitkisi konulmuştur. Tır dorsesi içerisine paletler uygun aralıklarla

konusunda yeterli olduğu, portakal ürününün yıkama, ilaçlama, işleme ve boylama gibi o na sahip olduğu görülmüştür.

Saat 15:30 da Türkmenköy'de deneme kurulan fumigasyon alanına doğru yola çıkılmıştır. 14:20'de Türkmenköy deneme alanında bulunan fumigasyon yapılan dorselerin bulunduğu alana ulaşılmıştır. Fumigasyon uygulaması yapılan dorselerin kapaklarının açılması için koruyucu kıyafetler giyilmiş, maske takılarak dedektör ile gaz kaçağı olup olmadığı, dorselerin içerisinde kullanılan fumigantın konsatrasyonu kontrol edilmiştir. 1 nolu dorsede fumigant konsatrasyonu 1.310 ppm olarak, 2 nolu dorsede ise fumigant konsantrasyon oranı 1.850 ppm olarak ölçülmüştür. Sızdırmazlığın doğru yapıldığı içeride yoğun olarak bulunan fumigant varlığı ile anlaşılmıştır. Koruyucu tedbirlerle kapaklar açılarak doğal hava yıkaması yapılmaya başlanmıştır. Havayla yıkamasını daha aktif hale getirmek için frigolar yarım saat çalıştırılarak dorse içerisinde ve ürün üzerinde bulunan fumigantın atmosfere karışması sağlanmıştır. Dedektör ile ara ara ölçümler yapılarak dorselerin içerisindeki fumigant yoğunluğu sıfır (0) ppm'e düşürüldükten sonra 1 gün önce ürünlerin arasına yerleştirilen ağızları tül ile kaplı kutular numaralandırılarak alınmış saat 18:30'da Türkmenköyde bulunan Araştırma İstasyonuna gelinmiştir. Uygulanan fumigantın böcekler üzerindeki ölümcül etkisini belirlemek üzere Araştırma İstasyonu Müdürlüğü laboratuvarında Dr Miraç YAYLA ve Doç. Dr. Yunus BAYRAM tarafından tüm yapraklar üzerindeki böceklerin ergin ve pupa dönemleri binoküler altında incelenerek saat 21:00 civarında incelemeler tamamlanmıştır. Yapılan yapılan incelemelerde karantina zararlısı olan Asya Turunçgil Psillidi'nin ergin bireylerinin ve pupalarının fumigasyon sonrası her iki uygulamada da öldüğü ve canlı bireylerin olmadığı tespit edilmiştir.

05.01.2024 Cuma günü faaliyetleri:

Cuma günü saat 8:30'da otelden ayrılarak Lefkoşa'ya hareket edilmiştir. Saat 9:30'da Lefkoşa Büyükelçiliği Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği Ofisi Koordinatörü Sayın Ömer Cihan makamında ziyaret edilerek yapılan çalışmalar, gözlem ve tespitler ile alınması gereken önlemler hakkında tafsilatlı bir şekilde bilgi verilmiştir. Saat 10:30'da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanı Sayın Hüseyin Çavuş KELLE makamında ziyaret edilmiştir. Heyete Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı Bakanlık Müdürü Reşat Değirmenci, Tarım Dairesi Müdürü Ercan AKERZURUMLU ve Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürü Cem KARACA ve diğer teknik uzmanlar katılmıştır. Türkiye tarafı olarak ise Gıda ve Kontrol Genel Müdür Yardımcısı Doç. Dr. Yunus BAYRAM, Biyolojik Mücadele Araştırma Enstitüsü Müdürü Dr. Miraç YAYLA, Antalya Zirai Karantina Müdürlüğü'nden İnspektör Çetin SARI ve Mersin Zirai Karantina Müdürlüğü'nden İnspektör Şerafettin DOĞAN ve Lefkoşa Büyükelçiliği Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği Ofisi Koordinatörü Ömer Cihan katılmıştır.

Sayın Bakan enginar ihracatının önemini, ürünün hasat zamanı olduğunu, enginarın ihracatında kolaylık sağlanmasının gerektiğini, Türkiye narenciye üretiminin de önemli olduğunu ve her iki tarafın da olumsuz etkilenmemesi gerektiğini bu yüzden bu teknik heyetin görüşlerinin önemli olduğunu vurgulamıştır.

Türk tarafı heyetine başkanlık eden Genel Müdür Yardımcısı Doç. Dr. Yunus BAYRAM tarafından ülkemizde 2,5 milyon ailenin narenciye üretimi yaptığını, yaklaşık on milyon kişinin bu üretimden yakından etkilendiğini, söz konusu zararlı böceğin Kıbrıs'ta görüldüğünü ve Kıbrıs tarafı teknik ekibinin de bunu teyit ettiğini ve bu zararlının Türkiye'ye bulaşması durumunda narenciye üretiminin durma noktasına gelme riski ile karşı karşıya geleceğini belirtmiştir. Ayrıca Konukçusu

olmazsa bile bu böceğin başka ürün veya yollarla taşınabileceğini belirtmiştir. Dünya B (İ) Konvansiyonu (IPPC) standartlarına göre bitki materyallerinin topraklı, saplı, yapraklı girişlerine izin verilmediğini, bu uygulamanın tüm dünyada kabul edildiğini, bu nedenle enginar bitkisinin yapraklı ve saplı gelmesinin riskli olduğunu dökme enginar ve narenciye ürünlerinin gelmesi durumunda bu riskin daha da yüksek olacağını bu yüzden bazı karantina tedbirlerinin alınmasının kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir.

Bu nedenlerle daha önce yazılan resmi yazıda ve bir önceki teknik ziyarette hazırlanan yurt dışı görev raporunda özetle;

- Taşıma ve nakil araçlarının dezenfekte edilmesi gerektiği,
- Narenciye aşu gözü, fidan gibi anaç materyallerinin ihracatına izin verilmemesi gerektiği,
- Narenciye ürünlerinin kesinlikle yıkanmış, mumyalanmış, paketlenmiş ve ambalajlanmış olması gerektiği,
- Enginar ürünlerinin işlenmiş, paketlenmiş, tamamen soyulmuş, salamura edilmiş veya içi çıkarılmış olarak ihracata hazır hale getirilmesi gerektiği,
- Yolcu beraberinde ürün çıkışlarına izin verilmemesi gerektiği hususunda önceki tedbirler hatırlatılmıştır.

Buna ilaveten bu toplantıda fumigasyon yapılması, kasalara enginar bırakılması veya istifleme olmak üzere tüm olasılıklar tartışılmıştır. Ayrıca narenciye ihracatı için de fumigasyon ve yeni tedbirler alınması gerektiği hususunda da yeni tespit ve tedbirler tartışılmıştır. Türk tarafı olarak riskin büyüklüğü nedeniyle tüm karantina tedbirlerinin uygulanmasının önemi belirtilmiştir.

Kıbrıs Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanı sayın Hüseyin Çavuş KELLE karantina tedbirlerine azami riayet edileceğini ve bu konuda gerekli hazırlık ve alt yapı çalışmalarının ivedilikle tamamlanacağını, limandan fumigasyon yapılana alanda kamera sisteminin kurulması ve tüm eksikliklerin bir an evvel giderilmesi talimatını yetkililere vererek karantina tedbirleri konusunda hassasiyet göstermiştir. Sayın Bakan her iki tarafın da olumsuz etkilenmemesi ve Türkiye'nin özellikle bitkisel üretiminin zarar görmemesi için birlikte çalışma ve tedbirlere uyma konusunda mutabık olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca toplantı sonrasında her iki tarafın heyeti ve sayın bakan huzurunda ihracatçı temsilcileri de toplantıya katılmış ve iki tarafın mutabık olduğu karantina tedbirleri hakkında özel sektör temsilcileri de bilgilendirilmiştir. Ülkemize gelecek olan ürünlerin sıkı denetleneceği ve her hangi bir karantina tedbiri eksikliği görülen ürünlerin yurda alınmayacağı ve iade edileceği gerek re-export gerekse yurtiçi tüketim amacıyla gönderilen enginar ve narenciye ürünlerine ait tüm sevkiyatların fumige edilerek ve tüm tedbirlere riayet edilerek ihraç edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

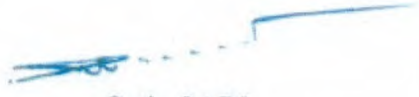
Bu toplantıda bitki sağlığı ve karantina faaliyetlerinin daha iyi yürütülmesi için eğitim faaliyetleri, asya pisillidine karşı doğal düşman üretimi için alt yapının oluşturulması ve işbirliğiyle faydalı böcek üretiminin başlatılması, kamu ve özel sektör çalışanlarına fumigasyon operatörleri eğitiminin verilmesi, teknik eleman eğitimleri, ortak inspeksiyon, inspektörlerin eğitimi, teknik alt yapının ve imkanların geliştirilmesi, personel sayısının artırılması gibi konularda karşılıklı görüşlerde bulunulmuş ve her iki tarafın da görüşlerinde mutabık olduğu görülmüştür. Sayın Bakan

- Narenciye ürünlerinin tamamının sap ve yapraklardan arındırılmış, ayıklanmış, mumyalanmış, paketlenmiş ve ambalajlanmış olarak hazırlanıp ülkemize veya 3. ülkelere re-export edilmesi durumunda bile her bir tır için fumigasyon işleminin yapılması,
- Diğer limanlarda alt yapı çalışmaları tamamlanıncaya kadar tüm ihracat işlemlerinin sadece Gazi Magosa limanından yapılması,
- Alt yapı çalışmaları tamamlanıncaya kadar Girne ve Güzelyurt karantina birimleri tarafından BSS düzenlenmemesi ve buralardan ihracat yapılmaması,
- Fumigasyon işlemlerinin Gazi Magosa limanında yer alan karantina birimi yakınındaki gümrüklü alanda yapılması ve fumigasyon süresi tamamlanıp havalandırma yapıldıktan sonra araçların mühürlenip sevkiyata hazır hale getirilmesi,
- Sevkiyat ürünlerinin raf ömrünün bozulmaması, herhangi bir fitotoksiste veya kalıntı sorunu yaşanmaması için fumigasyon dozu olarak etkisi görülen her iki dozdan alt doz olan 1.400 ppm/m³ olarak uygulanması,
- Önümüzdeki yıl alt yapının tamamlanması durumunda enginar ürünlerinin fumigasyon yerine yaprak ve saplardan arındırılmış, tamamen soyulmuş, vakkumlanmış ve salamura edilmiş olarak ihraca hazır hale getirilmesi,
- Türkiye'ye gelen ürünlerde herhangi bir karantina etmeni görülmesi veya karantina ihlalleri durumunda ürünlerin iade edilmesi,
- KKTC karantina birimleri ve araştırma istasyonlarında yeterli düzeyde teknik alt yapı, personel ve çalışma olanaklarının iyileştirilmesi,
- Asya Turunçgil Psillidi'nin narenciye meyvesi üzerindeki yumurta ve larva dönemlerinde öldürücü dozunun belirlenmesi ve işlenmiş ve paketlenmiş meyve üzerindeki fitotoksitesinin belirlenmesi için Narenciye de yapılacak olan fumigasyon işlemleri hakkında ayrıntılı bir çalışma yapılması,
- KKTC'de fumigasyon operatörü olarak sadece bir kişinin olması ve fumigasyon alt yapısının bulunmamasından dolayı KKTC tarafından gerekli altyapı ve önemlerin alınması ve önlemler alınıncaya kadar gerekli kontrollerin ülkemiz uzmanları ile birlikte yapılması,
- Asya Turunçgil Psillidi'nin mayıs ayı sonrası artan popülasyonla birlikte yaş sebze ve meyve ticareti, insan ve/veya araç hareketliliği ile ülkemize bulaşması büyük olasılıktır. Bu nedenle, ivedilikle bir mücadele programının oluşturulması, yaş sebze ve meyve ticaretinde gerekli tüm önlemlerin alınması, havaalanlarında gerekli karantina önlemlerinin uygulanması uçaklarda ve gemilerde bilgilendirme anonslarıyla beraberinde yaş sebze ve meyve taşıyamaları konusunda yolcuların uyarılması,
- Ayrıca narenciye ve diğer ürünleri toplamak için Türkiye'den giden işçilerin ve araçların üstünde de taşınma riskinden dolayı gerekli önlemlerin alınması, tulum ile çalışması ve yolculuk esansında bu tulumların çıkarılması,
- Zararlıının ülkemize bulaşmasını önlemek için hem sınır kapılarında hem de Kıbrıs tarafında sıkı tedbirler uygulanması,
- Bakanlığımızca Kıbrıs tarafına yazılan 18.12. 2023 tarih ve 12442330 sayılı yazıda belirtilen tedbirlere riayet edilmesi ve buna ilaveten alınan yeni tedbirlerin uygulanması,
- İhracata konu tüm taşıma ve nakil araçlarının dış yüzeylerinin dezenfekte edilmesi,
- Narenciye aşı gözü, fidan gibi anaç materyallerinin ihracatına izin verilmemesi,

Bahse konu tedbirler koşuluyla enginar ve narenciye ihracatına izin verilmesi uygun görülmüştür.

Bu raporun KKTC tarafı, Lefkoşe Büyükelçiliğimiz, Lefkoşe Kalkınma Ofisi, GKGM, TAGEM, ABDGM ve diğer ilgili kuruluşlar ile paylaşılmalıdır.

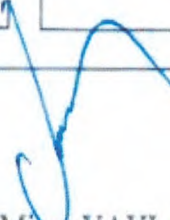

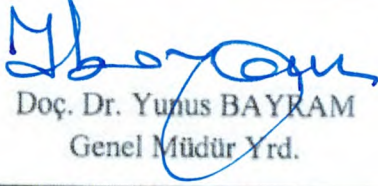
Çetin SARI
İnspektör
Fumigasyon Operatörü

Şerafettin DOĞAN
İnspektör
Fumigasyon Operatörü

Dr. Miraç YAYLA
Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Yunus BAYRAM
Genel Müdür Yrd.

Dr. Ersin DİLBER
Genel Müdür V.